

Araştırma Makalesi / Research Article

Akrabalık Bağıyla Gerçekleşen Evlat Edinmelerde Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Çeşitli Yönleriyle İncelenmesi*An Examination of Various Aspects of Parent-Child Relationships in Adoptions Based on Kinship Ties*Güngör ÇABUK¹DOI : [10.63556/ankad.v10i3.408](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i3.408)

Geliş/Received: 03/01/2026

Kabul/Accepted: 09/03/2026

Öz

Evlat edinme işlemleri Türk Medeni Kanunu'na göre mahkeme kararıyla olmak zorundadır. Bu çalışmada, açık evlat edinme anlayışıyla aracı kurum olmadan, kendi aralarında anlaşarak evlat edinme işlemlerini tamamlayan ve yakın akraba olan aileler ile evlat edinilen çocuğun geçmişten günümüze yaşam deneyimlerine yer verilmiştir. Süre gelen sosyal ilişkiler ve kültürel normların etkili olduğu ve akrabalık bağıyla gerçekleşen bir evlat edinme olgusu kendi dinamikleri içerisinde ele alınmış; evlat edinme süreci, aile rolleri ve evlat edinilen çocuğun psikososyal gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Yöntem olarak, nitel araştırma durum çalışması (case study) deseni, betimsel analiz, tematik analiz ve doküman analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma için bir evlat edinme olgusu belirlenmiş, olguda yer alan on katılımcıyla derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi, doküman incelemesi ve gözlem tekniği kullanılarak veriler toplanmış; elde edilen veriler doğrudan alıntı yapılarak sunulmuştur.

Bulgular; Evlat edinen ve evlatlık veren ebeveynler, doğup büyüdükları yerleşim yerinin, geleneksel kültürüne göre evlat edinme sürecini gerçekleştirmişlerdir. Çalışmaya dahil edilen tüm katılımcılar, kendilerini çevreleyen ekolojik sistemden etkilenmiş, evlat edinilen çocuk çoklu ebeveynin etkisine maruz kalmış ve aile yaşam döngüsü içerisinde hem çocuk hem de ebeveynler, zamanında gerekli desteği alamadıkları için zorlanmışlardır. Aynı zamanda yakın konutlarda yaşamaları onların tüm ilişkilerinin biçimlenmesine neden olmuş, bu da çocuğun aidiyet duygusunu ve kimlik algılarını önemli ölçüde etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk refahı, Evlat edinme, Açık evlat edinme, Kapalı evlat edinme, Sosyal hizmet

Abstract

According to the Turkish Civil Code, adoption procedures must be carried out by court order. This study examines adoption practices conducted without an intermediary institution, based on mutual agreement among close relatives, within the framework of open adoption. It focuses on the life experiences of the adoptive family, the biological family, and the adopted child from past to present. Adoption shaped by kinship ties and sustained social relationships is analyzed within its specific cultural context. The study explores the adoption process, family roles, and the effects of these dynamics on the psychosocial development of the adopted child.

A qualitative research approach was employed using a single case study design. Data were collected from ten participants through in-depth interviews, focus group discussions, document analysis, and observation. The data were analyzed using descriptive analysis, and findings are presented through direct quotations.

The findings indicate that both adoptive and biological parents carried out the adoption process in accordance with the traditional cultural norms of the community in which they were raised. All participants were influenced by the surrounding ecological system. The adopted child was exposed to multiple parenting practices, and both

¹ Sorumlu Yazar/Corresponding Author, Bağımsız Araştırmacı, Antalya, Türkiye, gungorcabuk@gmail.com

Önerilen Atıf/Suggestion Citation

Çabuk, G. (2026). Akrabalık Bağıyla Gerçekleşen Evlat Edinmelerde Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Çeşitli Yönleriyle İncelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1330-1348.

the child and the parents experienced challenges within the family life cycle due to the lack of timely psychosocial support. Additionally, close residential proximity between families shaped interpersonal relationships, significantly affecting the child's sense of belonging and identity formation.

Keyword: Child welfare, Adoption, Open adoption, Closed adoption, Social work

1. GİRİŞ

Her çocuk sevilme ve korunmak ister (Özatalay, 2014). Türkiye’de geçmişte ve günümüzde çocuğun yüksek yararı ve güvenliği ilkesi, her zaman ön planda tutulmuştur. Evlat edinme, çocukların ve ailelerin tüm yaşamını etkileyen bir süreç ve sistemdir. Aileleri tarafından bakım verilemeyen, korunma ihtiyacı bulunan, risklere açık olan ya da maruz kalan çocuklara, aile ortamında işlevsel ve kalıcı bakım sağlayan ve başarılı bir çözüm olarak değerlendirilen hizmet modeli evlat edinmedir (Brodzinsky & Pinderhughes, 2002; Palacios & Brodzinsky, 2010; Brodzinsky, 2011; Walsh, 2017; Karataş, 2020).

Evlat edinmenin iki boyutu vardır. Bunlardan ilki kendisini dünyaya getiren ailesi tarafından bakım verilemeyen çocuğa aile ortamında sürekli bakım sağlanması; ikincisi de evlat edinen ailenin çocuk sevgisi ihtiyacını giderme olanağının sağlanmasıdır (Brodzinsky, 2011; Soares & ark., 2019; Duran, 2021). Zastrow (2018), açık ve kapalı olmak üzere iki ayrı evlat edinme modelinin olduğunu belirtmektedir. Kapalı evlat edinmede biyolojik ebeveynler ve evlat edinen aileler birbirlerini tanımamakta; açık evlat edinmede ise bu iki aile birbirini resmi olarak tanımakta ve iletişim halinde kalmaktadırlar.

Türkiye’de evlat edinme sadece mahkeme kararıyla olmakta ve bunun için iki yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan biri devlet kurumuna başvurarak kurum bakımındaki çocukların evlat edinilmesi, diğeri ise kurum bağlantısı olmaksızın, evlatlık veren ile evlatlık alan ailelerin anlaşarak evlat edinilmesidir (Resmî Gazete, 2001). Devlet kurumu aracılığıyla yapılan uygulamada kapalı evlat edinme modeli kullanılmakta; ancak kendi aralarında mahkemeye başvurarak evlat edinme işlemi başlatan aileler, ister istemez açık evlat edinme sistemini kullanmaktadırlar (Çabuk, 2023). Türkiye’de çocuğun bakılıp gözetilmesiyle ilgili kapsamlı ulusal ve uluslararası hukuksal ve idari düzenlemeler bulunmaktadır. Çocukların bakım ve korunmasından sorumlu ve yetkili kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır.

Korunma ihtiyacı olan çocuk; biyolojik ailesinin bakım ve sorumluluğunda büyüme olanağı olmayan, yoksulluk, ihmal, istismar, evlilik dışı doğum, terk edilme gibi risklerle karşı karşıyadır (Yolcuoğlu, 2009). Kurum bakımı ile aile bakımını karşılaştıran çok sayıda çalışma yapılmış ve kurum bakımı verilen çocukların sosyal, duygusal, davranışsal ve akademik başarısında; aile yanında kalan çocuklara göre daha geride oldukları belirlenmiştir. Mevcut alternatif bakım seçenekleri değerlendirildiğinde, bu çocuklar için evlat edinmenin faydaları ezici bir şekilde ön sıralardadır (Brodzinsky, 2011). Hiçbir kurum bakımı, işlevsel aile bakımının yerini tutamaz.

1.1. Yasal Düzenlemeler

Türkiye’de hukuksal ve idari düzenlemelerde evlat edinmek isteyen ailelerden önce çocuğun ihtiyaçları ve geleceği ön planda tutulmuştur. Çocuk ve aile refahına ilişkin idari düzenlemeyi kapsayan, 1983 yılında, 2828 sayılı kanunla kabul edilen Sosyal Hizmetler Kanunu’nda sosyal hizmetlerin tanımı şöyle yapılmıştır: “Bireyin ve ailesinin çevre koşulları; aile içerisinde oluşan ve/veya kontrolleri dışında gelişen her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesi, sosyal yoksunluklarının karşılanması, bireyi ve aileyi etkileyebilecek sosyal sorunların ortaya çıkmasının engellenmesi ve mevcut sorunların giderilmesine yardımcı olunması; yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesi için sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür” (Resmî Gazete, 1983).

Türkiye’de evlat edinmenin hukuksal işlemleri Türk Medeni Kanunu’na göre yapılmaktadır. Buna göre evlat edinme; “Durumu evlat edindirilmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/şer arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır.” (Resmî Gazete, 2001).

Türkiye’de ilk defa evlat edinme işlemleri 1926 yılında 743 sayılı kanunla kabul edilmiştir. Son düzenlemeler ise 2001 yılında 4721 sayılı kanunla kabul edilmiş ve 01 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Evlat edinmeyle ilgili kurallar, söz konusu kanunun 305-320 maddeleri arasında ayrıntılı olarak yer almıştır (Akıntürk & Ateş, 2019).

Akıntürk ve Ateş (2019), kanun koyucuların evlat edinmede genel olarak üç koşulu öngördüklerini belirtmektedir. Bunlar; (1) Bir çocuğun evlat edinilmesi için evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış olmasıdır. (2) Evlat edinmenin her koşulda çocuğun yararına olmasıdır. (3) Evlat edinmeyle evlat edinenin, hayatta olan diğer çocuklarının menfaatlerinin hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesidir.

Türk Medeni Kanunu'nun 316. maddesinde (Resmî Gazete, 2001) ve Çocuk Hakları Sözleşmesinin 21. Maddesinde (Resmî Gazete, 1995), evlat edinme sürecinde araştırma yapılması gerektiğine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Evlat edinmek için mahkemelere başvurular hakkında sosyal çalışmacılar tarafından detaylı bir araştırma yapılır ve ilgili mahkemeye sunmak üzere sosyal inceleme raporu düzenlenir. Araştırma yapılmasının asıl amacı, uzman gözüyle evlat edinmek isteyenlerin, evlat edinme özelliklerini yeterince taşıyıp taşımadıkları, çocuğa sunabilecekleri olanakların neler olduğu, çocuğa iyi bir gelecek sağlanıp sağlanmadığıdır.

Evlat edinmede mahkeme kararının ardından, evlat edinen ile edinilen arasında suni çocuk-anne-baba ilişkisi kurulmuş olur ve bunun hukuksal sonuçları şöyledir (Köseoğlu & Kocaağa 2011);

Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler, yani velayet gerektiren bakım verme sorumluluğu evlat edinene geçer.

Evlat edinilen, evlat edenin mirasçısı olur; Mirasçılık tek yönlüdür. Çocuk kendisini evlat edinenlerin miras hakkına sahiptir, ancak evlat edinenler çocuğun miras hakkına sahip değildir. Ayrıca çocuğun evlatlık geldiği ailedeki miras hakkı da saklıdır.

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur.

Eğer evlat edinilen bir yetişkin ise istediği takdirde evlat edinenin soyadını alır. Ancak evlat edinen çocuk ise, evlat edinenin soyadını doğrudan alır. Evlat edinen isterse çocuğa yeni bir isim verebilir.

Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.

Evlat edinen ile evlat edinilen arasında kesin evlenme yasağı bulunmaktadır.

1.2. Türkiye’de Evlat Edinmeye İlişkin Sayıları

Evlat edinme ile ilgili, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın yılsonu verileri ile Adalet Bakanlığı’nın hem aracı kurum hem de aileler tarafından açılan evlat edinme dava sayıları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye’de Evlat Edinme İstatistikleri (2011-2021)

Yıllar	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı		Adalet Bakanlığı	* Aracı kurum olmaksızın tarafların kendi aralarında açtığı dava sayısı	
	Yılsonu itibarıyla evlat edinilmiş toplam çocuk sayısı	Yıl içerisinde evlat edinilmiş çocuk sayısı	Evlat edinmeye ilişkin açılan toplam dava sayısı	n	%
2021	18.391	527	2299	1772	77,08
2020	17.864	461	2110	1649	78,15
2019	17.403	594	2105	1511	71,78
2018	16.809	638	2339	1701	72,72
2017	16.171	1164	2326	1162	49,96
2016	15.007	506	2449	1943	79,34
2015	14.501	855	2645	1790	67,67
2014	13.646	824	2723	1899	69,74
2013	12.822	765	2739	1974	72,07
2012	12.057	613	2602	1989	76,44
2011	11.444	-	2889	-	

Tablo 1.’deki veriler yazar tarafından ilgili kurum kayıtlarından alınan verilerden oluşturulmuştur. *Adalet Bakanlığı verilerinin içerisinde aracı kurum tarafından açılan dava sayıları ayrıca belirtilmemiş olup; hesaplamalar yapılırken aynı yıl içerisinde kurum tarafından gerçekleştirilmiş evlat edinme sayıları kullanılarak tahmini üretilmiştir.

Evlat edinmelerde, ailelerin kendi aralarında anlaşarak yapmış oldukları başvuruların, aracı kurum olmaksızın yapılan başvuruların toplam evlat edinme içerisindeki oranı %79,34 ile en yüksek 2016 yılında; %49,96 oranı ile en düşük 2017 yılında gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Yıllar dikkate alındığında aracısız yapılan evlat edinmelerin ortalama iki- üç kat daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bunun nedeni, aracı kurum sisteminde çocuğu evlat edinecek ailelerde istenen koşulların, kanunda belirtilen koşullarda fazla olması (örneğin, kanunda eğitim koşulu istenmezken, aracı kurumun ebeveynlerden en az ilkokul mezunu koşulu istemesi), uzun süre beklemleri, çocuğun geçmişi hakkında kaygılarının olması... gibi (Çabuk, 2023). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na evlat edinmek üzere başvuran ailelerin başvuruları değerlendirilip uygun görüldükten sonra, evlatlık verilmeye uygun çocuk sayısının az olması nedeniyle ailelerin bekleme süresi tercih ettikleri çocuğun özelliğine göre ortalama 3 -5 yıl arasında değişmektedir.

Evlat edinmeyle ilgili literatür incelendiğinde, bugüne kadar Batı'da çok sayıda çalışma yapılmış olup, bunlar daha çok hukuksal düzenlemeler, uygulanan politikalar, ülke içi ve uluslararası evlat edinmeler, çocuk refahı alanında hizmet sunanlar, açık ve kapalı evlat edinmeler, evlat edinmenin çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkisi gibi çalışmalardır.

1.3. Teorik Çerçeve

Bu çalışma için Duvall'in (1971) aile yaşam döngüsü ile Bronfenbrenner'in (1974) sistem ve ekolojik teorileri benimsenmiştir.

Çocuğun gelişim evreleri dikkate alınarak yaşam döngüsü sürecinin sayısı yıllar içerisinde artırılmış olsa da Duvall'in (1971) aile yaşam döngüsü; çocuksuz yeni evli çiftler, küçük çocuğu olan çiftler, ergenlik çağına çocuğu olan çiftler, yetişkin çocuğu olan çiftler ve ileri dönemdeki aileler olmak üzere beş dönemden oluşmaktadır (Carter & McGoldrick, 2005). Döngü evlilik ile başlamakta ve eşlerin ölümüyle sona ermektedir. Selman & Uçar (2017), Türk toplumuna özgü aile yaşam döngüsünü; nişanlılık evresi, yeni evli ve çocuksuz aile, küçük çocuklu aile, okul dönemi çocuklu aile, ergen çocuklu aile, evden ayrılan çocuklu aile, boş yuva ve dulluk (eşlerden biri ölmüş) evresi olmak üzere sekiz dönemde gruplandırmıştır. Cihan (2020) da Türk toplumunda aile bağlarının güçlü olduğunu belirterek yaşam döngüsünün değişebileceğini vurgulamıştır. Bu dönemlerin her birinin kendine özgü uyum sağlamayı gerektiren güçlükleri, gelişimsel görevleri ve değişimleri vardır (Erkan & Uyar, 2021).

Bu çalışmada evlatlık alan ailenin biyolojik olarak çocuk sahibi olabilme potansiyeli bulunmamaktadır. Dolayısıyla evlat edinmemeleri durumunda aile işlevlerini sadece eşlerden oluşan "yeni evli ve çocuksuz aile veya boş yuva" olarak sürdüreceklerdir. Oysa çocuksuz aile Türkiye'de genellikle istenmeyen bir durumdur. Bu çalışmada, bir çocuğun evlat edinme yoluyla aileye dahil olması; diğer yandan açık evlat edinme sistemiyle evlat edinen ebeveyn ile evlat edinilen çocuğun, biyolojik ebeveyni ve kardeşleriyle etkileşim içerisinde olması, aile yaşam döngüsü içerisinde tüm bireylerin her bir evrede rol ve sorumluluklarını yerine getirmede güçlük yaşamalarına neden olabileceklerdir. Ayrıca, aileler bir evreden diğerine geçiş yaparken krizlerle karşılaşabileceklerdir.

Diğer yandan, Bronfenbrenner (1974) tarafından geliştirilen ekolojik sistem, bireyin çevresiyle ve davranışları arasındaki ilişkiye odaklanmakta ve değişiklikleri "birey ve çevre" etkileşimine göre anlamaya çalışmaktadır. Bronfenbrenner ve Morris (1998), bireylerin beş etki süreci içerisinde geliştiklerini belirtmektedir. Bunlar; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistemdir. Model içeriden dışarıya doğru, diğer bir ifadeyle kişinin kendisinden başlayarak onu çevreleyen sistemin en geniş halkasına doğru iç içe geçmiş daireler kümesinden oluşmaktadır. Bronfenbrenner'e (1974) göre, bireylerin farklı sistemlerden etkilendiğini, bu sistemlerin, kişinin ailesiyle olan etkileşimlerini ve ilişkilerini ifade eden mikro sistemi ve mikro sistemler arasındaki tüm etkileşimleri kapsayan mezosistemi içermektedir.

Sistem ve ekolojik teorileri kullanmak, farklı sistemlerin ailelerin ve toplumun genel refahının sosyal ve psikolojik yönlerine nasıl katkıda bulunduğunu anlamak açısından faydalıdır (Ntshongwana & Tanga, 2025). Burada sözü edilen farklı sistemler evlat edinme sistemine dahil olan tüm bireylerin yaşam biçimlerini nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olacaktır. Çalışmada çoklu ebeveyn etkileşimine maruz kalan evlat edinilmiş çocuğun, psikososyal durumunu anlamayı kolaylaştıracaktır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, aracı kuruma başvurmadan ve kendi aralarında anlaşarak evlat edinme sürecini resmî olarak tamamlamış, yakın akraba olan ailelerde gerçekleşen evlat edinme deneyimlerini çok boyutlu olarak incelemektir. Özellikle, bu süreçte evlat edinilen çocuğun, evlat edinen ailenin ve çocuğun biyolojik ailesinin geçmişten günümüze uzanan yaşam deneyimlerinin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Araştırma kapsamında, tarafların evlat edinme sürecinden nasıl etkilendikleri, karşılaştıkları güçlüklerle nasıl baş ettikleri ve geleceğe ilişkin beklentilerinin neler olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu yönüyle çalışma, aracı kurum olmadan gerçekleşen evlat edinmelerde aile içi ilişkilerin, uyum süreçlerinin ve sosyal destek mekanizmalarının nasıl şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.5. Araştırmanın Soruları

Bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Yakın akrabalık ilişkileri içerisinde gerçekleşen evlat edinme süreci nasıl şekillenmektedir?
2. Akrabalık temelli açık evlat edinme süreci, evlat edinilen çocuğun aidiyet duygusu ve kimlik algısını nasıl etkilemektedir?
3. Evlat edinen aile ile biyolojik ailenin yakın ve süreklilik arz eden ilişkileri, aile rolleri ve ebeveynlik pratiklerini nasıl biçimlendirmektedir?
4. Akrabalık temelli evlat edinme süreci, aile yaşam döngüsünün farklı evrelerinde çocuk ve ebeveynler açısından ne tür psikososyal güçlükler ve uyum mekanizmaları üretmektedir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, aracı kuruma başvurmadan kendi aralarında anlaşarak evlat edinme işlemini gerçekleştiren ve yakın akrabalık ilişkileri içerisinde bulunan ailelerin evlat edinme deneyimlerini anlamak amacıyla nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırma, akrabalık bağıyla gerçekleşen evlat edinme olgusunun aile ilişkileri, sosyal çevre ve kültürel normlar içerisindeki dinamikleri bütüncül bir bakış açısıyla ayrıntılı biçimde incelenmesini amaçladığı için durum çalışması (case study) yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Durum çalışması, belirli bir olgunun gerçek yaşam bağlamı içerisinde derinlemesine incelenmesine olanak sağlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2018).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmada bir örnek olgu belirlenmiş ve bu olgunun ilgilileriyle görüşülerek ilerleme sağlanmıştır. Örnek olgu çalışması: Nitel araştırma yöntemi olarak, tercih edilen bu çalışma; karışık, özel ve alışılmışın dışındaki bir olgunun, kendi durumu içerisinde incelenmesidir (Berg & Lune, 2015).

Araştırmacı, 2004-2015 yılları arasında sosyal çalışmacı olarak evlat edinmek isteyen yaklaşık 600 aileyle görüşme yaparak sosyal inceleme raporu hazırlamış ve ilgili mahkemelere sunmuştur. Araştırmacının bu süreçte edindiği mesleki deneyim saha erişimini kolaylaştırmış ve evlat edinme süreçlerine ilişkin derinlemesine bir bakış açısı kazanmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte araştırmacının olası önyargılarının araştırma sürecini etkilememesi amacıyla görüşmeler sırasında katılımcı ifadeleri doğrudan kaydedilmiş ve analiz sürecinde veriler tekrar tekrar incelenmiştir. Bir örneği araştırmacıda bulunan sosyal inceleme raporları arasından, araştırmanın amacına uygun özellikleri taşıyan ve birbirleriyle yakın ikamet eden dört evlat edinme olgusu seçilmiş, ikinci sıradaki olguya ulaşılarak Mart ve Nisan 2025’de görüşme yapılmıştır. Çalışmaya dâhil etme kriteri olarak çalışmanın amacında belirlenen özelliklere ek olarak ebeveynlerin birbirlerine yakın ikamet etmeleri ve evlat edinme sürecinin yakın akrabalık ilişkileri içerisinde gerçekleşmiş olması dikkate alınmıştır.

Araştırmanın öznesi konumunda ki evlat edinilen çocuk, evlatlık veren biyolojik aile üyeleri, babaanne, evlatlık alan ebeveyn ile her iki ebeveynin evli olan birer kardeşi katılımcı grubunu oluşturmuştur. Bu katılımcılar evlat edinme sürecine farklı roller üzerinden tanıklık etmiş bireyler oldukları için araştırma konusu hakkında çok yönlü veri elde edilmesine olanak sağlamıştır.

Etik açıdan bireylerin tanınma olasılığı dikkate alınarak kişisel bilgilerine yer verilmemiş, isimlerin tamamında “rumuz” kullanılmıştır. Araştırma Türkiye’nin Batı Akdeniz Bölgesinde, bir ilçeye bağlı bir köyde yapılmış olup, bu bilgi makale içerisinde Sarıköy koduyla kullanılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin anne ve babalarının geçmişte yaşadığı ve günümüzde de yaz döneminde gittikleri yer için Maviköy kodu kullanılmıştır. Katılımcı bilgilerine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Özellikleri

Rumuz	Evlatlık sürecindeki durumu	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi	Mesleği/ne iş yaptığı
Hakan	Evlatlık	30	Erkek	Lise	Çiftçi/güvenlik görevlisi
Orhan	Evlat edinen baba	60	Erkek	İlkokul	Çiftçi
Reyhan	Evlat edinen anne	60	Kadın	İlkokul	Çiftçi
Sultan	Orhan ve Mehmet’in annesi	85	Kadın	İlkokul Terk	Çalışmıyor, (Yaşlı)
Ramazan	Orhan’ın erkek kardeşi	59	Erkek	İlkokul	Çiftçi
Seyhan	Reyhan’ın kızkardeşi	58	Kadın	İlkokul	Çiftçi
Mehmet	Biyolojik baba (amca)	62	Erkek	İlkokul	Çiftçi
Hilal	Biyolojik anne	62	Kadın	İlkokul	Çiftçi
Cemal	Biyolojik ağabey	34	Erkek	Lise	Çiftçi
Ceylen	Biyolojik abla	36	Kadın	Üniversite	Çalışmıyor

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak nitel araştırmalarda kullanılan derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi, doküman incelemesi (sosyal inceleme raporları) ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır. Görüşme tekniği açık uçlu ve yeni bilgileri keşfetme odaklı olup, araştırmanın amacına uygun ve katılımcının duygularını, düşüncelerini ve bakış açılarını belirlemek için kullanılır. Bu görüşme tekniği araştırma için önemli olan bireylerin öne çıkan özelliklerini ortaya koyabilmek için tercih edilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Katılımcı ailelere ikametlerinde ulaşıldıktan sonra, araştırma hakkında bilgi verilmiş, ses kaydı için izin istenmiş ve onayları alındıktan sonra görüşme yapılmıştır. Odak grup görüşmelerinden ilki evlat edinen anne, baba ve babaanne ile ikincisi biyolojik anne, baba ve biyolojik kardeşleriyle, üçüncüsü ebeveynlerin kardeşleriyle yapılmıştır. Evlat edinilen bireyle de derinlemesine bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Aile üyelerinin sosyal ve demografik bilgilerini toplamak üzere kısa anket formu; derinlemesine ve odak grup görüşmelerinde yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada nitel veriler betimsel analiz, tematik analiz ve doküman analizi teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Betimsel analiz, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup görüşmeleri ile elde edilen katılımcı ifadelerinin doğrudan alıntılarla aktarılmasını sağlayarak verilerin sistematik, açık ve anlaşılır biçimde düzenlenmesini ve yorumlanmasını sağlamıştır (Akturan, 2008). Tematik analiz, katılımcıların deneyimlerinden ortaya çıkan ana temaların belirlenmesini ve temalar arasındaki ilişkilerin incelenmesini kapsayarak, olguya ilişkin örüntülerin, eğilimlerin ve neden-sonuç ilişkilerinin ortaya konmasına imkân tanımıştır (Braun & Clarke, 2019). Doküman analizi kapsamında, 2007 yılında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanan sosyal inceleme raporları değerlendirilmiş; bu raporlar ile Mart–Nisan 2025 döneminde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler birleştirilerek süreç içerisindeki değişimler, gelişmeler ve deneyimler bütüncül biçimde analiz edilmiştir.

Bu süreçte öncelikle görüşme kayıtları ve dokümanlar tekrar tekrar okunmuş, anlamlı ifade birimleri belirlenmiş ve benzer içerikler bir araya getirilerek kodlar oluşturulmuştur. Kodlar arasındaki ilişkiler dikkate alınarak alt temalar geliştirilmiş, bu alt temalar daha üst düzey kavramsal çerçevede ana temalar altında toplanmıştır. Analiz sürecinde, katılımcıların deneyimlerini doğrudan yansıtmak amacıyla alıntılara yer verilmiş; elde edilen bulgular aile yaşam döngüsü ve ekolojik sistem yaklaşımı

çerçevesinde yorumlanmıştır. Veri kaynaklarının çeşitliliği (bireysel görüşmeler ile odak grup görüşmeleri, sosyal inceleme raporları ve gözlem notları) analizde veri üçlemesi sağlayarak bulguların inandırıcılığını artırmıştır.

2.5. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu'nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma için Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi'nin 28.04.2022 tarih ve EKK21-22/14/003 nolu toplantısında etik kurul izni alınmıştır. Ayrıca, katılımcılardan "Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam" alınmıştır. Sosyal inceleme raporlarının kullanılabilmesi için "Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam" yazısının içerisinde yer verilerek katılımcılardan onay alınmıştır. Katılımcılardan görüşme öncesinde ses kaydı alınabilmesi için izin alınmış, alınan ses kaydı araştırma tamamlandıktan sonra yok edilmiştir.

3. BULGULAR

Verilerin sunumunda görüşme yapılan kişiler için Tablo 1'deki rumuzlar, ikamet ettikleri yerleşim yeri için Sarıköy ve yaz döneminde kaldıkları yerleşim yeri için Maviköy rumuzu kullanılmıştır. Ayrıca 2007 yılında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanmış olan sosyal inceleme raporundaki bilgiler için SİR kısaltmasıyla sunulmuştur.

Bu bölümde araştırmanın amacına uygun olarak derlenen veriler üç ana tema ve ana tema altında ondört alt tema bulunmaktadır.

Tema 1: Evlat Edinilen Birey ve Ailelerin Özellikleri

Alt Temalar

Evlat edinilen bireyin özellikleri ve yaşam öyküsü

Evlatlık veren ailenin özellikleri

Evlatlık alan ailenin özellikleri

Tema 2: Evlat Edinme Süreci ve Aile İlişkileri

Alt Temalar

Evlat edinme fikrinin ortaya çıkışı

Evlat edinme aşaması

Ailelerin birbirleriyle ve evlat edinilen bireyle ilişkileri

Evlatlık verilen bireye, evlatlık olduğunun ne zaman, nasıl söylendiği

Evlat edinen ve evlatlık veren ailenin tecrübeleri ve tavsiyeleri

Evlat edinen ailenin geleceğe ilişkin görüşleri

Tema 3: Evlat Edinilen Bireyin Deneyimleri ve Değerlendirmeleri

Alt Temalar

Aidiyet duygusu ve kimlik algısı

Çoklu ebeveyn etkisi ve bireyin aile içindeki konumu

Damgalanma "besleme" kavramı

Evlat edinilen bireyin evlat edinmeye ilişkin değerlendirmeleri

3.1. Evlat Edinilen Birey ve Ailelerin Özellikleri

3.1.1. Evlat Edinilen Bireyin Özellikleri ve Yaşam Öyküsü:

Şehir merkezinde 1995 yılında, biyolojik ailesinin üçüncü çocuğu olarak doğmuş, annesinin Hakan'a gebeliği sırasında amcasına evlatlık verilme planları yapılmış ve doğduktan iki ay sonra amcasının evinde, amcası ve yengesinin yanında, evlat çocuk ilişkisi içerisinde büyümüştür. Nüfus kaydı biyolojik ailesinin kütüğüne yapılmıştır. Üç yaşındayken Sarıköy'e taşınmışlardır. Hakan, altı yaşındayken evlat edinildiğini öğrenmiş, 12 yaşındayken mahkeme kararıyla resmen evlat edinilmiştir. Liseyi bitirmiş, ailesinden ilk kez ayrılarak askere gitmiş. Döndükten sonra üç yıl kadar güvenlik görevlisi olarak çalışmış, bunun dışında ailesiyle beraber çiftçilik (sera) işi yapmış, halen ailesiyle birlikte çalışmakta ve ailesiyle aynı evde yaşamaktadır.

3.1.2. Evlatlık Veren Ailenin Özellikleri:

Mehmet ve Hilal'in kök aileleri aynı yerleşim yerinden (Maviköy) olup, her ikisi de 1963 doğumlu ve ilkokulu aynı sınıfta okumuşlardır. 1986 yılında evlenmişler ve yaklaşık dokuz yıl Mehmet'in kök ailesiyle bir arada yaşamışlardır. İlk çocukları doğumdan hemen sonra ölmüş, ardından bir erkek ve bir kız çocukları doğmuştur. Şimdilerde seralarının bulunduğu yerde kendileri ve evli çocukları için yaptıkları binada yaşamaktadırlar. Ailenin her bir çocuğunun ikişer çocuğu, yani Mehmet ve Hilal'in dört torunu bulunmaktadır.

3.1.3. Evlatlık Alan Ailenin Özellikleri:

Eşler 1965 doğumlu, ilkokulu aynı sınıfta okumuş, 1985 yılında kaçarak evlenmişler ve Orhan'ın kök ailesiyle geniş aile olarak uzun yıllar bir arada yaşamışlardır. Orhan beş kardeşin (iki erkek, üç kız) ortancası, Reyhan da beş kardeşin (bir erkek, dört kız) ortancasıdır. Her ikisinin de tüm kardeşleri evli ve Reyhan'ın bir erkek, bir kız kardeşi ile Orhan'ın bir kız kardeşinin hiç çocukları olmamıştır.

Orhan ve Reyhan çifti ailenin ilk evlenen çocukları olarak Maviköy'de çiftçilik işleri yapmışlar, Orhan kendi ebeveynleri dâhil tüm ailenin geçim sorumluluğunu üstlenmiş, üretime kardeşlerini dâhil etmiş ve durumu Sarıköy'e taşınana kadar sürdürmüştür. Seracılık işi yapmak üzere Sarıköy'e yerleşmiş, beş altı yıl içerisinde bütün kardeşlerinin Sarıköy'e yerleşmelerine yardımcı olmuş, birbirlerine yakın mesafede sera yapmışlar ve gelirlerini ayırmışlardır. Aynı zamanda Maviköy'de ki evlerini yenileyerek yaz döneminde yaklaşık üç ay bir arada yaşamaya devam etmişler ve Maviköy'de ki arazilerinde meyve yetiştirmektedirler.

3.2. Evlat Edinme Süreci ve Aile İlişkileri

Burada evlat edinme fikrinin nasıl başladığı ve günümüze kadar nasıl geldiği ile ilgili adım adım süreçlere yer verilmiştir. Tüm katılımcılara benzer sorular yöneltilmiş ve kendi açılarından değerlendirme yapmaları istenmiştir. Her iki ebeveyn kendilerine yöneltilen sorulara, çoğu zaman birbirlerini tamamlayarak veya aynı cümleleri peş peşe tekrarlayarak cevaplandırmışlardır.

3.2.1. Evlat Edinme Fikrinin Ortaya Çıkışı:

Evlatlık veren ve evlatlık alan aileye evlat edinme fikrinin nasıl geliştiği sorulmuş, Orhan “bizim çocuğumuz olmuyordu, ağabeyim benden bir sene sonra evlendi, iki çocukları vardı biz onları kendi çocuklarımız gibi sevdik” demiştir. Evlat edinen anne ise şöyle cevaplamıştır;

“Eltimle beraber köy çeşmesinden su getirmeye gitmiştik. Bir komşumuz ‘eltime sen yine hamile misin?’ Eltim de sızlandı istemiyormuş. Komşumuz da ‘birinizin çocuğu olmaz, biriniz de çok çocuk var diye hayıflanırsınız’ dedi. Eltimin hamile olduğunu o zaman anladım... Kayınvalidem tüm aile büyüklerine sormuş. Yani tüm akrabalar çocuğun bize verilmesini uygun görmüşler. ...” (Reyhan).

Biyolojik anne konuyla ilgili olarak şu sözleri söylemiştir;

“Eltimin çocuğu yoktu, bize de ver dediler verdik. Kendi annem ve babam ‘onun da yüzü gülsün, onun da bir evladı olsun’ dediler. Bu konular konuşulurken ‘bebek doğar doğmaz ver, sonra alışır veremezsin’ dediler. Benim için zor oldu ama verdik. Sütüm indi, verdim diye çok ağladım ama sonra alıştı, kimse görmedi ağladığımı, eşime de göstermedim, gizli gizli ağladım” (Hilal).

Burada evlat edinen ve veren ailelerin kan bağıının olması, ayrıca akraba evliliklerinin yaygın olması, geniş aile ve çekirdek aile yapısını bir arada sürdürüyor olmaları da geleneksel bir kültürün devamı niteliğindedir.

3.2.2. Evlat Edinme Aşaması:

Evlat edinme süreci fiilen ve resmi olmak üzere 12 yıl arayla gerçekleşmiştir. Hakan, doğduktan sonra evlat edinen aileye verildiğinde ebeveyn çocuk ilişkisi başlamıştır. Evlat edinen anne ile evlatlık veren anne ve babanın, başlangıç aşamasıyla ilgili anlatımları şöyle olmuştur;

“Çocuğumuz 58 günlükken bize geldi, ismini biz koyduk, o gün gerçekten bayramdı, bizim çifte bayramımız oldu, çok şükür, Eltimin diğer çocuklarına beraber bakmıştık, beraber büyüttük. Eltimin babası da kızına söylemiş demiş ki, kızım öteki çocuklarına nasıl bakıyorlarsa, bu çocuğa da öyle bakarlar, çocukların hepsi bir arada büyür demiş...” (Reyhan).

“...çocuklarımızı hep çok seviyorlardı, içim rahattı, çocuğu onlara bayramda verdik, geri evime döndüğümde yatak boştu, o zaman çok üzüldüm, ama sonra alıştım” (Metin ve Hilal).

Ebeveynlerin kardeşleri de düşüncelerini şu sözlerle dile getirmişlerdir.

“...her ikisi de ikimizin kardeşi, canımız. Bir arada doğduk büyüdük. Bizim oralarda çocuğu olmayan çok aile var, bizim de çocuğumuz olmadı, biz evlatlık almadık ama yeğenimizi evlat gibi büyüttük, okuttuk, evlendirdik. Orhan’ın da Reyhan’ın da hepimizin üzerinde emeği var. Çocukları çok severler. Büyüğümüz annemiz araya girdi, kerkesle konuştu, ikna etti, hepimiz de uygun gördük... oldu işte, çok da iyi oldu...” (Ramazan ve Seyhan).

Daha önce sosyal inceleme raporu düzenlenen benzer ailelerde, her ne kadar doğacak çocuğun evlatlık verilmesine önceden karar verilmiş olsa da çocuktan ayrılmanın biyolojik anne için çok zor olduğu, aslında çoğunlukla çocuğunu vermekten vazgeçtiği, ancak aile içerisindeki dengeleri bozmamak için çocuklarını verdikleri gözlemlenmiştir.

Araştırmacının bu evlat edinme süreciyle ilgili hazırlamış olduğu sosyal inceleme raporunun değerlendirme ve sonuç bölümünde yer alan bilgi özetlenerek aşağıda belirtilmiştir;

“Taraflarla yapılan görüşmelerde ilişkilerinin iç içe, düzeyli, uyumlu ve sıcak olduğu; maddi ve manevi dayanışma içerisinde oldukları anlaşılmıştır... Davacı ailenin bebekken evlatlık alarak büyüttükleri çocuğa sevgiyle yaklaştıkları gözlenmiştir. Diğer yandan evlat edinme durumunu tarafların ve yakınlarının benimsedikleri ve destekledikleri anlaşılmıştır. ...evlat edinilmek istenen Hakan’a bir sırrın olduğunda kiminle paylaşırsın sorusuna “annemle ve babamla” şeklinde cevap vermesi çocuğun kendisini evlat edinen aileye ait hissettiğinin kuvvetle göstermektedir” (SİR).

Türk Medeni Kanunu’nun 305 maddesinde “Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır...” bilgisi yer almaktadır. Evlat edinen aileyle yapılan görüşmede bir yıl sonra evlat edinmek üzere mahkemeye başvurabicekken, 12 yıl beklemelerinin nedenleri sorulmuş, Evlat edinen baba bu konuları çeşitli olaylarla ilişkilendirerek şöyle açıklamıştır;

“Aslında biz bu çocuğu direkt üzerimize yazdırabilirdik, bizim köyden birisi direkt üzerine yazdırmıştı. Biz de anlayıp ortamı görmek istedik. Zaten Hakan evde doğmuştu ve henüz nüfus kütüğüne kaydedilmemişti, doğum raporu yoktu. Doğrudan üstümüze mi? kaydedeceğiz yoksa evlatlık mı? Edineceğiz, bunları düşündük, araştırdık sorduk, öğrendik ki başta miras olmak üzere çok sorun oluyormuş. Yani köydeki örneği gördük hata yapmak istemedik. Bu nedenle çocuğu biyolojik anne babasının kütüğüne geç yazdırdık” (Orhan).

3.2.3. Ailelerin Birbirleriyle ve Evlat Edininilen Bireyle İlişkileri:

Bu çalışmanın katılımcıları geniş aile kültürü içerisinde yetişmiş, benzer sosyal ilişkiler içerisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Katılımcılarla yapılan görüşmede, bu kadar iç içeyken ilişkilerindeki dengeyi nasıl sağladıkları ve bu ilişkileri günümüze kadar nasıl sürdürdükleri merak edilmiş ve katılımcılar bu konuda şunları söylemişlerdir;

Evlatlık alan baba, her iki ailenin çocuklarının ebeveynlerine nasıl hitap ettiklerini anlatmıştır;

“Hakan doğmadan önce ağabeyimin çocukları bana ‘Orhan baba’ eşime de ‘Reyhan anne’ diyorlardı. Biz Hakan’ı evlat edindikten sonra da Hakan bana ‘baba’ eşime de ‘anne’ diye hitap etti; diğer aileye de ‘Mehmet baba’ ve ‘Hilal anne’ diye hitap etti. Hatta torunları da bana ‘Orhan dede’ eşime de ‘Reyhan babaanne ve Reyhan anneanne’ diye hitap ediyorlar” (Orhan).

Evlatlık alan babanın bu açıklamaları çocuklar açısından yıllar içerisinde durumu nasıl yönettiklerini açıkça ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin rollerini ve işlevlerini, çocukların kendilerine hitap biçimiyle şekillendirmişlerdir. Ayrıca bu konuyu tüm ebeveynler dile getirmişlerdir.

Evlatlık veren anne duygularını dile getirirken zaman zaman ikilem yaşamıştır. Hakan’la ve evlat edinen aileyle ilgili şunları söylemiştir;

“İlişkilerimiz eskinin aynısı, yani çocuğumuzu verince bir değişiklik olmadı. Benim çocuklarımın hepsi onları çok sever, şimdi torunlarımı da çok severler... Hakan’ı diğer çocuklarımdan hiç ayrı tutmadım, ama gönlümde ki yeri (duygularını zorlukla ifade etmiştir) yanındaki çocuklarım gibi olmuyor. Yani yanındaki çocuğun başka, o çocuk başka. Çünkü o çocuk onların olmalı. Bunu kabullendim... Vallahi ne olursa olsun sonuçta o benim bir tarafım canım. Evet, kendi çocuğum gibi de düşündüm, hiç ayrılmadım ki, bilemedim hiç, buradayız zaten yan yanayız...” (Hilal).

Evlatlık veren baba, Hakan’la ve evlat edinen aileyle ilgili şunları söylemiştir; “Sonuçta, çocuk her gün gözümün önünde, elimin altında gibi. Rahmetli babam bu işe çok sevindi”. Hakan’ın biyolojik ağabeyi Cemal bu konuda duygularını şöyle açıklamıştır;

“Çok küçüktüm, kardeşimin evlatlık verildiği zamanı çok iyi hatırlıyorum, her şey normal gibiydi, ama annem o sıralar gizli gizli ağlardı. Zaman geçtikçe hep birarada vakit geçirdiğimiz için her şey normaldi. Hakan hep benim kardeşim gibiydi...” (Cemal).

Hakan’ın biyolojik ablası Seyhan da düşüncelerini şöyle açıklamıştır; “Hakan benim çocuklarımı çok seviyor, benim çocuklarım da onu. Ben bazan bizi üç kardeş, bazan de iki kardeş gibi hissediyorum”.

Evlatlık veren ailenin Hakan’ı evlatlık verme konusunda aslında istekli olmadıkları, aradan geçen uzun yıllar içerisinde durumu kabullendikleri ya da çocuklarını yakından görebilmek için hep birbirlerine yakın yerlerde ikamet ettikleri değerlendirilebilir.

3.2.4. Evlatlık Verilen Bireye, Evlatlık Olduğunun Ne Zaman, Nasıl Söylenildiği:

Evlatlık veren ve alan ailelerin çok yakın ilişkiler içerisinde olmaları, evlatlık bilgisinin çocuktan gizlenmesini neredeyse olanaksız kılmaktadır. Bu konuda taraflara sorulduğunda evlat edinen anne “Hakan okula yeni başlamıştı, halasının kızı söylemiş, bize konuyu hiç açmadı, biz de açmadık” demiştir; ancak evlat edinen baba “aslında bu konuyu hiç saklamadık, duymaması imkânsız diye düşünmüştük” demiştir. 2007 yılında ki sosyal inceleme sırasında bu soruyu yine baba cevaplamış ve “doğumundan itibaren bu konuyu hiç saklamadık, biraz büyüyünce, bizi anlamaya başladığında hep beraber oturup kendisine anlattık, davranışlarında bir değişiklik olmadı” demiştir.

Bu konuyla ilgili olarak evlatlık veren anne şunları anlatmıştır; “galiba önce halasının kızı Hakan’a söylemiş, çocuklar arasında konuşulmuş, aynı gün okuldaki sınıf arkadaşları öğretmene ‘bu besleme’ demiş. Hakan da gelip bana babamgilin çocuğu olmadığı için mi? beni verdiniz dedi”.

Hakan’la yapılan görüşmede evlat edinildiğini nasıl öğrendiği ve sonrasında neler yaptığı konuşulmuştur; Hakan “unuttum” diyerek isteksiz davranmış, sonra şunları söylemiştir; “Galiba altı yedi yaşında öğrendim evlatlık olduğumu, herhalde okula başladığımda, birinci sınıftaydım, gerisini hatırlamıyorum.” Daha sonra bu konuyu kimseyle konuştun mu? sorusuna “kimseyle hiçbir şey konuşmadım” demiştir.

3.2.5. Evlat Edinen ve Evlatlık Veren Ailenin Tecrübeleri ve Tavsiyeleri:

Yapılan görüşmelerde, evlat edinme sürecinin resmen gerçekleşmesinin ardından, Hakan’la ilgili yaşadıkları en mutlu hatıraları ve en olumsuz anıları öğrenilmeye çalışılmış; ebeveynler bu konular üzerinde düşünmüş, ancak somut bir anı hatırlayamamışlardır. Liseden mezun olmasını, askerden dönmesini mutlu anı, askere gitmesini de ayrılacakları için olumsuz anı olarak anlatmışlardır. Hakan’da bu konuda annesinden ayrılacağı için askere giderken çok üzüldüğünü belirtmiş, bunun dışında olumlu ya da olumsuz bir anı anlatmamışlardır. Görüşülen kişiler “her şey çok güzel, çok güzeldi” demişlerdir.

Evlat edinen anne çocuğunun memnun olmadığı bir özelliğini şöyle açıklamıştır;

“Hakan oldum olası uykudan geç kalkar, okul zamanı hariç, hiç kıyamadım, uyandırmadım oğlumu. Biz erken kalkarız, kahvaltıyı kendimiz yaparız, sofrayı toplarım. O ne zaman uyanırsa yeni kahvaltı hazırlarım. Bir de işlerini çok yavaş yapar, tez canlı değildir. Sakin bir çocuktur. Askerden geldikten sonra eve hiç geç gelmedi, arkadaşları az zaten, bir yerlere gitmez. Yani ne biz onu üzdük ne o bizi üzdü” (Reyhan).

Her iki aileye de evlat edinmeyle ilgili olarak; evlat edinmek isteyenlere ya da çocuğunu evlatlık vermek isteyenlere tavsiyelerinin ne olacağı sorulmuştur;

Evlatlık alan anne “...bilmediği çocuğu, bilmediği aileden almasınlar, kendinden olanlardan alsınlar. Aynı köylün de olabilir ama kan bağı her zaman daha iyidir” olarak açıklamış ve baba Orhan’da şöyle devam etmiştir; “Ailede de akrabaya çocuk verenler var, onlar da mutlu memnun. Kız kardeşimin eşi evlat edinilmiş, şimdi 90 yaşındaki yaşlı babasına bakıyor. Yani evlat edindiği çocuğu kendisine bakıyor.”

Evlatlık veren aile de akrabalarından, arkadaşlarından örnekler vererek mutlaka kan bağı varsa evlatlık verilebileceğine vurgu yapmışlardır. Burada aileler inandıkları modeli dile getirirken aynı zamanda doğal olarak kendilerini de onaylamaktadırlar.

3.2.6. Evlat Edinen Ailenin Geleceğe İlişkin Görüşleri:

Evlatlık alan anne oğlunun evlenmesi konusunda düşündüklerini ve bu konuda neler yaptıklarını şöyle açıklamıştır.

“Hakan’ı evlendirebilirsek ne mutlu bize, evlenirse bizim için her şey tamam. Konuştuğu anlaştığı bir kız vardı, ama olmadı. Biz de sorup soruşturuyoruz, bir kız bulduk, önce biz gidip gördük beğendik, annesiyle konuştuk, Hakan’a söyledik, tanıştırdık, şimdi görüşüyorlar. Bulduğumuz kızın iyi bir ailesi var, annesi babası da garibanmış, iki kız kardeşler birine başka biri sahip çıkmış. Öbürüne de biz sahip çıkalım dedik. Hakan’da gidip geliyor birbirlerine ısınırlarsa anlaşılırlarsa olur inşallah, öyle gözüküyor” (Reyhan).

Bu açıklamalardan, evlat edinen anne ve babanın çocuklarına ekonomik anlamda iyi bir gelecek hazırladıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin gelecekte kendi bakımlarının sağlanmasına yönelik beklentilerinin de bulunduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Hakan’ın evliliği konusunda yönlendirici bir tutum sergiledikleri ve ihtiyaç sahibi bir gelin adayını bularak Hakan ile tanıştırdıkları değerlendirilmektedir.

Evlat edinme sürecine ilişkin bulgular ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde aileler arasındaki akrabalık ilişkilerinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle evlat edinme kararının aile büyükleri ve akrabalar arasındaki etkileşimler sonucunda şekillenmesi, sürecin yalnızca çekirdek aile içinde değil, Bronfenbrenner’in ekolojik sistem yaklaşımında tanımlanan mezo sistem düzeyinde yer alan geniş aile ilişkileri içerisinde oluştuğunu göstermektedir.

3.3. Evlat Edinilen Bireyin Deneyimleri ve Değerlendirmeleri

Bu çalışmanın öznesi olan ve evlat edinilen Hakan, evlat edinmeye ilişkin görüşlerini kısa cümlelerle ifade etmiştir. Hakan, yöneltilen her soruya düşünerek cevap vermiş, isteksiz olabileceği düşünülerek, birkaç kez istediği zaman vazgeçebileceği belirtilmiş, ancak her defasında devam etmek istediğini söylemiştir.

3.3.1. Aidiyet Duygusu ve Kimlik Algısı:

Her iki ailenin yakın oturması ve iletişimlerinin güçlü olması dikkate alınarak, kendisini daha çok nereye ait hissettiği ile ilgili soruya, kendisini evlat edinen aileyi kastederek “Buradakilerle iyiyim” demiştir. Biyolojik ailenin kendisini neden evlatlık verdiği ile ilgili olarak “çocukları olmadığı için beni buraya verdiklerini biliyorum, ben küçük olduğum için de beni aldılar, yani en küçük olduğum için, olay böyle olmuş” şeklinde ifade etmiştir. Bu açıklamayı yaparken köylerindeki benzer ailelerde zaten küçüklerin evlatlık verildiğini, bunun kaçınılmaz bir durum olduğunu karşılıklı diyalog içinde belirtmiştir.

3.3.2. Çoklu Ebeveyn Etkisi ve Bireyin Aile İçindeki Konumu:

Biyolojik aile ve yakın akraba ilişkileri konusunda “Çok gitmiyorum, sadece onlara değil (biyolojik ailesini kast ederek) kalabalığı sevmiyorum. Bayram ziyaretlerine giderim aslında ama çok gitmem. Yani bitişiğimizde halam var, ona giderim” şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca biyolojik annesinin diğer iki çocuğu ve kendisiyle ilişkilerini nasıl değerlendirdiği sorusuna “diğer çocuklarıyla aynı değil bence, kesin bir şey söyleyemem ama benim buraya ait olduğumu düşünüyordur. Çünkü ben öyle hissediyorum.” Bu diyaloglar biyolojik ailesiyle yakın duygular içerisinde olmadığını düşündürmüştür.

3.3.3. Damgalanma “besleme” Kavramı:

Okuldaki arkadaşlarının kendisiyle ilgili öğretmenine “Besleme Çocuk” olduğunu söylemiş olmaları nedeniyle, bu konudaki durumu anlamak üzere, evlat edinilmeyle ilgili başta okul arkadaşları olmak üzere yakın çevresindekilerin kendisine neler söylediği, kimlerle hangi konularda konuştuğu öğrenilmek istenmiştir. Görüşmelerde evlat edinildiğini öğrendiği okulla, öğretmeniyle ve arkadaşlarıyla ilgili açıklama yapmak istemediğini belirtmiştir ve “Unuttum” diyerek geçiştirmiştir. Diğer yandan lise birinci sınıftayken duygularını arkadaşlarıyla paylaştığı yıllara ilişkin şu açıklamayı yapmıştır; “...lisedeyken arkadaşlarımla konuştum, birisi bana sormuştu, ben de ona anlatmıştım olanları, ...sen bu durumu nasıl kabulleniyorsun diye duygularımı sordu, sonra başka arkadaşlarımda sordu, ...ben de yok ki bir durum sorun yok demiştim”.

Evlat Edinilen Bireyin Evlat Edinmeye İlişkin Değerlendirmeleri:

Hakan gelecekle ilgili yaşamını nasıl sürdüreceğini, içerisinde duygu ve heyecan olmayan bir diyalogla şöyle anlatmıştır; “Aynı, bir şey değişmeyecek. Şimdi çiftçilik yapıyoruz, burada geçinmeyi düşünüyorum, kazancımız bize yetiyor. Üst kata benim için ev yapıldı orada otururum, ev var hazır” şeklinde açıklamıştır.

Hakan’a kendi tecrübelerinden yola çıkarak, evlat edinen, çocuğunu evlatlık veren aileler ile evlat edinilen çocuklara tavsiyelerinin neler olabileceği sorulmuş; üzerinde hiç düşünmeden açık ve net olarak şunları söylemiştir;

“Çocuğu olmayan aileler evlat edinebilir, ama ailesiz bir çocuğu evlat edinebilirler. Benim gibi ailesi olan bir çocuğu da evlat edinmesinler. Ben iyiyim de ama herkes benim gibi iyi olmayabilir. Huzursuz bir çocuksa evlatlık verilmesin yakınlarına, mümkünse ailesi olmayan çocuk evlat edinilsin. Ailesi olanlar mümkünse edinilmesin. Evlatlık alan aileler çocuklarını büyütürken iyi davranırlar, çocuklarını her türlü şiddetten uzak tutsunlar, çocuklarını sevsinler, iyi bir evlat yetiştirmeye çalışsınlar, güzel davranırlar, bu herkes için geçerli bir tek evlatlık çocuk için değil. En çok da evlatlık olduğunu çok hissettirmesinler. Evlatlık olan bir çocuğa önerim mutlu olmaya çalışsın. Çocuğa başka ne gibi tavsiyede bulunabilirim ki?” (Hakan).

Bu açıklamalardan, Hakan’ın evlat edinilme sürecinden tam anlamıyla memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle ailesi olan çocukların evlatlık verilmemesi gerektiğini dile getirmesi dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra, evlat edinilen bireyin zaman zaman evlatlık olduğunu hissetmesi de süreçte yaşanan önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Evlat edinilen bireyin deneyimleri değerlendirildiğinde, sürecin yalnızca aile içi ilişkilerle sınırlı olmadığı; aynı zamanda içinde bulunulan hukuksal sistem ve kültürel bağlamdan da etkilendiği görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinde yer alan geleneksel değerler ve toplumsal normlar, evlat edinme uygulamalarının toplum içerisinde nasıl anlamlandırıldığını göstermektedir. Bu durum evlat edinme süreçlerinin Bronfenbrenner’in ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde makro sistem düzeyinde yer alan kültürel ve toplumsal değerlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, yakın akraba ilişkilerine dayalı olarak ait oldukları kültürel doku içerisinde idealize edilmiş bir evlat edinme olgusu; mikro, mezzo ve makro sistemde, aile yaşam döngüsü içerisinde ele alınmış; katılımcıların evlat edinme sürecindeki deneyimlerine ilişkin elde edilmiş verileri konuyla ilgili diğer çalışmalarla karşılaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Türkiye’de aracı kurum olmadan evlat edinmek isteyenler genellikle istenmeyen gebelikler ve çeşitli nedenlerle çocuğunu bakıp büyütemeyen ailelerle bağlantı kurarak ya da çocuk sahibi olan yakın akrabalarından kendileri için evlatlık çocuk yapmalarını isteyerek çocuk sahibi olmaktadır. Türkiye’de kapalı evlat edinme sistemi benimsenmiş olmasına rağmen, yakın akraba yoluyla evlat edinenlerde açık sistem kullanılmaktadır (Çabuk, 2023). Bu çalışmada Evlat edinen ve evlatlık veren ebeveynlerin doğup büyüdüğü yerleşim yerinde, geleneksel bir kültür olarak evlat edinme modeli açık ve yakın akrabadan çocuk evlat edinme biçiminde normalleşmiştir. Bu olguda da evlat edinmeyle ilgili tüm fikirlerin bu anlayışa göre şekillendiği anlaşılmaktadır. Şöyle ki;

Evlatlık veren aile ve evlatlık alan ailenin akrabalık ilişkileri güçlü durumdadır.

Evlatlık veren baba ile evlatlık alan baba kardeşlerdir.

Evlatlık alan anne ve babanın kardeşlerinden biri birbirleriyle evlilerdir.

Ebeveynlerin kardeşlerinde benzer biçimde evlat edinenler vardır.

Evlat edinmede aile büyükleri aracı olmakta ve tüm ilgililerden onay alınmaktadır.

Çoğunlukla ailenin en küçük çocuğu evlatlık verilmektedir.

Ebeveynler evlat edinecekler tavsiiye verirken, kan bağı olması gerektiğine inanmaktadırlar.

Bronfenbrenner (1974), sistem ve ekolojik sistem teorilerini, bireyin çevresiyle ve davranışları arasındaki ilişkilerini “birey ve çevre” etkileşimine göre anlamının önemine vurgu yapmıştır. Buradan hareketle evlat edinenlerin ait oldukları sosyal çevreden etkilenecek nasıl karar verdikleri şöyle açıklanabilir: Bu olgudaki ebeveynler ve onların da ebeveynleri geniş aile kültürü içerisinde yetişmiş ve ait oldukları toplumun kurallarına göre hareket etmektedirler. Yaşadıkları yerde yakın akraba çocuklarının evlatlık olarak tercih edilen bir yöntem olarak kullanılması, evlatlık veren ailede biyolojik annenin babası ile her iki ailedeki erkek eşin annesi, evlatlık sürecinde karar veren konumunda etkili olmuşlardır.

Tek bir olguyla genelleme yapmak mümkün olmamakla birlikte, bu olguda tüm katılımcıların kendilerini çevreleyen ekolojik sistemden etkilendikleri, evlat edinilen çocuğun yasal olmasa bile pratikte çoklu ebeveynin etkisine maruz kaldığı ve aile yaşam döngüsü içerisinde zamanında gerekli desteği alamadığı için zorlandıkları anlaşılmıştır.

Gupta-Kagan (2014), çocuğun yetişmesinde, açık evlat edinme sisteminde, evlatlık alan ebeveyn ile evlatlık veren ebeveynin çocukla olan yakın etkileşimini çoklu ebeveynlik olarak açıklamıştır. Buradaki ekosistemde de çoklu ebeveynlik söz konusudur. Gupta-Kagan (2014), aynı zamanda çoklu ebeveynlikte yetişkin çatışmalarının çocuklar ve ilişkiler üzerinde zararlı sonuçlara yol açma olasılığından da söz etmiştir. Bu olguda, çoklu ebeveyn durumunu anlamamızı sağlayan birçok gösterge olmakla beraber, evlat edinmedeki ilişkileri düzenleyen ebeveyn rolleri çocukların ebeveynlerine hitap biçimiyle anlaşılmaktadır. Hakan, kendisini evlat edinenlere anne ve baba olarak; biyolojik ailesine önce ismini sonra anne ya da baba olarak hitap etmektedir.

Brodzinsky (2011); Çocuklar, ebeveynlerinden, doğum kökenleriyle olan bağlantıları da dahil olmak üzere, evlat edinme hikayelerini öğrendikçe, hayatları yeni bir anlam kazanır; ayrıca yeni zorluklar ve komplikasyonlar ortaya çıkar. Bu yeni bilgileri anlamının ve sağlıklı bir öz-duyguya entegre etmenin yollarını bulmanın, evlat edinilmiş çocuklar için önemli bir gelişimsel görev olduğunu ve bu süreci desteklemenin, evlat edinen ebeveynler için kritik bir sorumluluk olduğunu belirtmiştir. Bu olguda çocuğun yakın ilişkiler içerisinde büyüdüğü akraba çevresinde evlat edinildiğini okul öncesi dönemde öğrenmemesi mümkün gözükmemektedir. Araştırma sırasında evlat edinilen çocuğun 30 yaşında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kısa konuşmalar dışında ne biyolojik ailesinin ne de evlat edinen ailesinin evlat edinme hakkında konuşmamış olmaları, sorumluluklarını yerine getirmediklerini göstermektedir.

“Besleme” kelimesi, Türkiye’de kültürel bir olgu olarak bilinmektedir. Ünal (2015) bir çalışmada besleme ile ilgili, geçmişte yetersizlik nedeniyle ailesi tarafından varlıklı ailelere evlatlık olarak verilen çocuklar için “besleme çocuk” tabirinin kullanıldığını ve durumun “sen beslemesin”, “sığıntısın” anlamına geldiğini ve çocuğun aile içindeki konumunu açıkladığını, ayrıca çocuğun ailenin öz çocuğu

olmadığını gösterdiğini belirtmiştir. Karatay (2017) bir çalışmada, Osmanlı toplumunda “Kölelik, evlatlık-beslemelik ve ücretli bakıcılar” olmak üzere üç çeşit hane içi işçiler olduğunu belirtmiştir. Genel olarak bilinen ve halk arasında yaygın olarak kullanılan anlamı ise, bir ailenin, bir çocuğun minimum ihtiyaçlarını karşılamak üzere yanına almasıdır. Hakan’ın okuldan arkadaşlarının öğretmenine Hakan için “besleme” olduğunu söylemiş olmaları; bu kavramın çevrede sığıntı olarak biliniyor olması, Hakan’ın sıklıkla “unuttum” kelimesini neden kullandığını açıklamaktadır. Besleme kavramı Hakan’ın aile içerisindeki konumunu kaybetmemek için aile dışındaki ilişkilerinden geri çekilmesine, kendisini damgalanmış olarak hissetmesine neden olabilir.

Brodzinsky & Pinderhughes (2002) başka bir çalışmada, aile yaşam döngüsü içerisinde, evlat edinen ailenin yaşamında çocukları ve ebeveynleri etkileyen çeşitli zorluklar olduğunu tespit etmişler ve bunların içerisinde en çok zorlandıkları iki sorunu öne çıkarmışlardır. Bunlardan ilki evlat edinme bilgisini çocuklarıyla nasıl paylaşacakları, diğeri ise evlat edinmenin anlamını çocuğun sağlıklı bir şekilde anlamasını nasıl sağlayacakları ve bunu nasıl sürdürebilecekleridir. Bu çalışmada ailelerin içerisinde bulunduğu ekolojik sistemde, çocuklarıyla evlat edinme hakkında konuşmaktan uzak durdukları anlaşılmaktadır. Hakan, doğduktan 58 gün sonra evlat edinen aileye verilmiş, 11 yaşındayken mahkemeye dava açılmış ve 12 yaşındayken resmi işlemler tamamlanmıştır. Evlat edinme işlemlerinin geç başlatılması, bu süre içerisinde Hakan ile evlat edinme hakkında konuşulmamış olması, Hakan’da aidiyet konusunda tereddüt oluşturmuştur. Burada gözlenen başka bir durum da evlat edinen ebeveyn özlemini duydukları çocuklarına kavuşmuş; bu durumu korumak ve sürdürebilmek için çocuklarıyla aralarında hassas bir ilişki biçimi geliştirmişlerdir. Evlat edinen ailenin başka bir kaygısı da çocuklarının bir gün biyolojik ailesine dönme isteğinin olabileceğidir. Bu hassas durum, ilişkilerinin kırılgan olmasına sebep olmuştur. Özatalay’a (2014) göre, böyle anneler çocuklarının neredeyse tüm sorumluluklarını üstlenmekte, bir yandan aşırı korumacı ve toleranslı tutum sergilemekte, diğer yandan yetersizlik duyguları yaşamaktadırlar.

Özetle; çalışmanın öznesi konumunda olan ve evlat edinilen Hakan yakın akraba ilişkilerine dayalı evlat edinme sistemine ilişkin görüşünü başkalarına tavsiye verirken şöyle belirtmiştir: Çocuğu olmayan ailelerin evlatlık almasını; ancak çocuğu olan ailelerin çocuklarını vermemesi gerektiğini; yani sadece ailesi olmayan çocukların evlatlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durum Hakan’ın yakın akrabalık ilişkileri içerisinde evlat edinilmekten memnun olmadığını göstermektedir.

Evlat edinmeye ilişkin öneriler:

Türkiye’deki evlat edinmelerin %70’den fazlası, aracı kurum olmadan yapılmakta olup, bunların önemli bir kısmı buradakiolguda olduğu gibi yakın akrabalar arasında gerçekleşmekte ve çocuğun yüksek yararı ilkesi yerine, ailenin çocuk ihtiyacının gidermesi biçiminde benimsenmektedir. Evlat edinme sırasında ve sonrasında çocuğun ve ailenin sosyal hizmet uzmanlarından gerekli desteği alabileceği hukuksal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.

Evlat edinme bütün olarak değerlendirildiğinde, evlat edinmenin bir sistem ve süreç olduğu ömür boyu devam ettiği; bu nedenle tarafların ihtiyaç duyduklarında tüm aşamalarda kolay erişebilecekleri, içerisinde izlemenin de olduğu psiko-sosyal hizmet alabilecekleri destek mekanizmasının oluşturulması ve uzmanlaşmış meslek elemanlarının görev alması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı, (2021...-2011). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü “Adli İstatistikler” Ankara. Erişim Adresi, <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi>. Erişim tarihi 12 Nisan 2025.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). Yıl sonu verileri, Erişim Adresi <https://www.aile.gov.tr/media/108736/kurumsal-istatistikler.pdf> Erişim tarihi. 11 Nisan 2025
- Akıntürk, T. Ateş, D. (2019). Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuk İkinci Cilt. Yenilenmiş 21. Baskı. İstanbul Beta yayıncılık, (s 369-390)
- Akturan, U. (2008). 9. Bölüm doküman incelemesi, Nitel araştırma yöntemleri NVivo 7.0 ile nitel veri analiz, Editör Baş T ve Akturan U, Ankara, Seçkin yayınevi, (s. 117-23)

- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Qualitative research methods in the social sciences*. Konya: EducationBookstore
- Braun, V. ve Clarke V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 873-898.
- Brodzinsky, D. M. (2011). Children's understanding of adoption: developmental and clinical implications. *Professional Psychology: Research and Practice*, 42(2), 200-207.
- Brodzinsky, D. M. & Pinderhughes, E. E. (2002). Parenting and child development in adoptive families. In M. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (Vol. 1, pp. 279–311). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bronfenbrenner, U. (1974). Developmental research, public policy, and the ecology of childhood. *Child Development*, 45(1), 1-5. <https://www.jstor.org/stable/1127743>
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P.A. (1998). The ecology of developmental processes. *Handbook of child psychology*, 1(5), 993-1028. Erişim adresi: <https://sites.google.com/site/dsmktylenda/content/bronfenbrenner-s-ecological-theory> Erişim tarihi: 01 02 2024.
- Carter, B. & McGoldrick, M. (2005). Overview: The expanded family life cycle: Individual, family, and social perspectives. In B. Carter & M. McGoldrick (Eds.), *The expanded family life cycle: Individual, family, and social perspectives* (pp. 1–26).
- Cihan, F. G. (2020). Aile yaşam döngüsü. *Konuralp Medical Journal*, 12(2), 313-315.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches*. Los Angeles, CA: Sage.
- Çabuk G. (2023), Aracı kurum olmadan evlat edinme 20 vaka örneği, Ankara: Nika Yayınevi- 205 1. Baskı: Mart 2023
- Duran, R. (2021). Türkiye Aile Yapısında Evlat Edinme Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 19-31.
- Duvall, E. M. (1971). *Family development*. Philadelphia: J. B. Lippincott Company
- Erkan, Z. & Uyar, S. (2021). Aile Yaşam Döngüsüne Yönelik Çalışmaların İncelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences / Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44).
- Gupta-Kagan, J. (2014). Non-exclusive adoption and child welfare. *Ala. L. Rev.*, 66, 715.
- Karatay, A. (2017). Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (5), 389-427. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.3.5.30>
- Karataş, Z. (2020). Evlat Edinme Sürecinde Biyolojik Annenin Hak Arama Mücadelesi: Vaka Sunumu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1394-1414.
- Köseoğlu, B. & Kocaağa, K. (2011). *Aile hukuku ve uygulaması: bilimsel görüşler, yargı içtihatları*. Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Ntshongwana, Z. & Tanga, P. (2025). Strategies For Mobilising The Community To Prevent Family violence: the role of social workers. *Social Work / Maatskaplike Werk*, 61(1), 50-72.
- Özatalay, E. (2014). Çocuk Ruh Sağlığı, Aile danışmanlığı eğitimi sertifika programı. Aile danışmanları derneği yayınlanmamış ders notları.
- Palacios, J. & Brodzinsky, D. (2010). Adoption research: Trends, topics, and outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 34, 270–284.
- Resmî Gazete. (1983). 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18059.pdf>, Erişim tarihi: 04.04. 2025
- Resmî Gazete. (1995). 4721 Sayılı, Milletlerarası Sözleşme, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

- Resmî Gazete. (2009). 14729 Sayılı, Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/03/20090315-2.htm> Erişim tarihi: 05.02.2025
- Resmî Gazete. (2001). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu: 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmî Gazete
- Selman, A. & Uçar, R. (2017). Türk toplumu bağlamında aile yaşam döngüsü süreçleri. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 11(22), 213-234.
- Soares, J. Ralha, S. Barbosa-Ducharne, M. & Palacios, J. (2019). Adoption-related gains, losses and difficulties: the adopted child's perspective. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 36, 259-268.
- Ünal, A. (2015). Geleneksel Türk ailesinde çocuk ve çocukla ilgili inanç felsefesi: Kırgızistan örneği. *Journal of Social Policy Studies/Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (35).
- Walsh, F. (Ed.). (2017). *Normal family processes growing diversity and complexity*. (Trans. Ed. M. Kaya). (4th Edition). Ankara: Pegem Academy
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. baskı. Ankara. Seçkin yayınevi (s40-41; 181-200)
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-58.
- Zastrow, C. (2018). *Sosyal hizmete giriş*. (Çev. Ed. D.B. Çiftçi). (5. Baskı). Ankara: Nika Yayınevi. (Orjinal Yayın Tarihi 2010)

Araştırma Makalesi / Research Article

Akrabalık Bağıyla Gerçekleşen Evlat Edinmelerde Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Çeşitli Yönleriyle İncelenmesi

An Examination of Various Aspects of Parent-Child Relationships in Adoptions Based on Kinship Ties

Güngör ÇABUK

DOI : [10.63556/ankad.v10i3.408](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i3.408)

Geliş/Received: 03/01/2026

Kabul/Accepted: 09/03/2026

Introduction

In Turkey, adoption is only possible through a court decision, and two methods are used for this. One is applying to a state institution to adopt children in institutional care, and the other is adoption by mutual agreement between the biological parents and the adoptive family without any institutional involvement (Official Gazette of the Republic of Türkiye, 2001).

Adoption is a process and a system that affects the entire lives of children and families. Adoption is a service model that provides functional and permanent family-based care for children who cannot be cared for by their families, who need protection, who are vulnerable or exposed to risks, and is considered as a successful solution (Brodzinsky & Pinderhughes, 2002; Palacios & Brodzinsky, 2010; Brodzinsky, 2011; Walsh, 2017; Karataş, 2020). However, the proportion of adoptions that take place without an intermediary institution is more than 70% of the total adoptions, and a significant proportion of these take place among relatives. In adoptions between relatives, the spouses' need for a child is prioritized over the child's best interests.

According to Zastrow (2018), there are two distinct adoption models: open and closed. In closed adoption, the biological parents and the adoptive families do not know each other, while in open adoption, these two families officially recognize each other and remain in contact.

When the literature on adoption is examined, numerous studies have been conducted in the Western countries to date; focusing mostly on legal regulations, implemented policies, domestic and international adoptions, service providers in the field of child welfare, open and closed adoptions, and the impact of adoption on children and parents.

In Türkiye, studies have mostly focused on legal and administrative regulations, while studies concerning the social work profession have been insufficient. Unfortunately, no studies have been found that examine the dynamics between the child, biological family and the adoptive parents in adoptions carried out without intermediary institutions. Therefore, this study aims to obtain information about the life experiences—from past to present—of children who were formally adopted years ago through mutual agreement without applying to an intermediary institution, as well as those of the adoptive families, who are close relatives. The research examined the phenomenon of adoption, idealized within the cultural context based on close kinship ties, across the micro, mezzo, and macro levels, within the family life cycle. It is aimed to understand how the adoptive family, the adopted child, and the child's biological family have been affected by the adoption process, how they have overcome the challenges they encountered, and what their expectations for the future are.

The aim of this research is to examine, from a multidimensional perspective, the adoption experiences of closely related families who have formally completed the adoption process through mutual agreement, without resorting to an intermediary agency. Specifically, the research aims to reveal the life experiences of the adopted child, the adoptive family, and the child's biological family, from the past to the present.

Methods

Qualitative research techniques, case study approach, descriptive analysis, thematic analysis, and document analysis techniques were used. A single adoption case was identified for the study and data were collected from 10 participants involved in the case through in-depth interviews, focus group discussions, document analysis, and observation techniques; the obtained data are presented as direct quotations.

Results and Discussion

The adoptive parents and biological parents carried out the adoption process according to the traditional culture of the settlement where they were born and raised. In this case, it was understood that all ideas about adoption were shaped according to this understanding. Namely;

The kinship relations between the adoptive and biological families are strong.

The biological father and the adoptive father are siblings.

One of the siblings of the adoptive parents is married to each other.

There are other family members among the siblings who have adopted children in a similar way.

In adoption, the elders of the family act as intermediaries and approval is obtained from all relevant parties.

Mostly, the youngest child of the family is given up for adoption.

When parents give advice to those who will adopt, they believe that there should be a blood relationship.

Bronfenbrenner (1974) emphasized the importance of understanding the relationship between individuals' environments and behaviors through the interaction between the "individual and environment", using systems and ecological systems theories. From this perspective, it is possible to explain how adoptive parents make decisions under the influence of their social environment. In this case, the parents and their grandparents were raised within a broader family culture and act in accordance with the norms of their society. In the community in which they live, adopting children from close relatives is a commonly preferred practice. Accordingly, the biological mother's father in the biological family and the mothers of the male spouses in both families played influential roles as key decision-makers in the adoption process.

Participants were influenced by the ecological system surrounding them; the adopted child was exposed to the influence of multiple parents, and both the child and the parents struggled within the family life cycle due to not receiving necessary support at the appropriate times. Furthermore, living in close proximity to each other also affected the formation of all their relationships, which in turn influenced the child's sense of belonging and identity.

Gupta-Kagan (2014) explained the close interaction between the adoptive and biological parents with the child in an open adoption system as multiple parenting. Multiple parenting is also present in this ecosystem.

In another study, Brodzinsky & Pinderhughes (2002) highlighted two issues affecting children and parents in the lives of the adoptive family within the family life cycle. The first is how to share the information about adoption with their children, and the second is how to ensure that the child understands the meaning of adoption in a healthy way and maintain this understanding over time. In this study, it is observed that within the ecological system of the families, parents tended to avoid discussing adoption with their children.

Another observed phenomenon is that the adoptive parents have fulfilled their desire to have a child; in order to protect and maintain this bond, they have developed a sensitive form of relationship with their children.